

Når jobber hun minst like mye som han?

Det er blitt ganske vanlig at kvinner jobber omtrent like mye som menn, men fremdeles jobber halvparten av kvinnene mindre enn sin partner. Når hun jobber mest, har han ofte dårlig helse, er pensjonert eller arbeidsledig. Det er særlig kvinner med lang utdanning, god helse, uten barn i husholdningen, selvstendig næringsdrivende og ledere som jobber minst like mye som partneren. Syke- og hjelpepleiere jobber ofte mindre, og det samme gjelder kvinner på Sørlandet.

Det er en viktig målsetting i norsk familiepolitikk at både yrkesarbeid og familiearbeid skal deles likere mellom kvinner og menn. Myndighetene har lagt til rette for at kvinner skal kunne delta i yrkeslivet på linje med menn, og for at menn skal involvere seg mer hjemme.

Fordelingen av hus- og omsorgsarbeid er studert i en rekke analyser (for eksempel Kitterød 2002, Kjeldstad og Lappegård 2009). Det har vært mindre fokus på partenes relative innsats i det inntektsgivende arbeidet. Mange studier har vist hvilke faktorer som har betydning for kvinners arbeidstilbud. Fordelingen av yrkesarbeid blant par er derimot mindre studert. Sett i lys av den sterke etterspørselen etter arbeidskraft i sektorer og yrker som ofte er dominert av kvinner, er dette bemerkelsesverdig.

I denne artikkelen undersøker vi fordelingen av arbeidstid blant ulike par og spør særlig hva som kjennetegner den forholdsvis lille gruppen av par der kvinnen jobber mer enn mannen, og den litt større gruppen der partene jobber omtrent like mye. Analysene er basert på undersøkelsen *LOGG – Livsløp, generasjon og kjønn 2007* (se tekstboks).

Utdannede kvinner og barnehageplass til ungene

Det har vært en sterk økning i kvinners yrkesaktivitet de siste tiåra, og unge kvinner tar nå mer utdanning enn menn. Den kraftige barnehageutbyggingen og de sjenerøse permisjonsordningene for foreldre gjør det enklere enn før å kombinere jobb og barn for både kvinner og menn. Selv om kvinner fremdeles bruker mer tid til hus- og omsorgsarbeid enn menn, har det vært en viss økning i menns deltakelse hjemme (Vaage 2002).

Det er dessuten blitt mer akseptert at kvinner har full jobb, også mens barna er små. Andelen yrkesaktive er nå nesten like høy blant kvinner som blant menn (henholdsvis 84 og 90 prosent i aldersgruppen 25-54 år ifølge Arbeidskraftundersøkelsene), og kvinner jobber oftere fulltid enn før. Kort deltidsarbeid, under 20 timer per uke, er blitt mindre vanlig de siste tiåra, men fremdeles jobber omtrent 40 prosent av de yrkesaktive kvinnene deltid. Blant mødre i par jobber nesten halvparten deltid. Dessuten har kvinner sjelden veldig lang arbeidstid. Menn arbeider derimot sjelden deltid, men har ofte lang arbeidstid.

Valgfrihet viktig – men mødre jobber mindre enn fedre

Parallelt med idealet om større likedeling av yrkes- og familiearbeid mellom kvinner og menn har foreldrenes valgfrihet stått sentralt i familiepolitikken. Man har ønsket å legge til rette for at foreldre selv kan bestemme hvordan de fordelar arbeidet hjemme og ute og hvilken type barnetilsyn de vil benytte.

Ragni Hege Kitterød og
Marit Rønsen

Studien av livsløp, generasjon og kjønn (LOGG)

LOGG 2007 er en stor nasjonal undersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå og forskningsinstituttet NOVA. Dette er en intervjuundersøkelse med påkoblede registeropplysninger om utdanning, bosted og en rekke andre forhold. Utvalget består av personer 18-79 år. I tillegg til å svare på spørsmål om sin egen situasjon ga deltakerne en del opplysninger om andre husholdningsmedlemmer, og særlig om partneren. Det er beregnet vektorer for å justere for ulike trekk sannsynlighet og ulike svarandel i ulike grupper. Prosentandeler og gjennomsnitt i denne artikkelen er basert på det vektete materialet, mens antall observasjoner rapporteres for det uvektete materialet. I de multivariate analysene benytter vi ikke vektorer. Undersøkelsen er nærmere beskrevet i Brunborg med flere (2009).

Ragni Hege Kitterød (t.v.) er sosiolog og seniorforsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning (ragni.hege.kitterod@ssb.no).

Marit Rønsen er samfunnsøkonom og seniorforsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning (marit.ronsen@ssb.no).

Dette ble blant annet eksemplifisert med innføringen av kontantstøtten på slutten av 1990-tallet. Valgfriheten gjelder i prinsippet både for kvinner og menn, men det er fremdeles først og fremst kvinnene som jobber mindre når de får barn. Selv om menn nå reduserer yrkesarbeidet litt mens de har helt små barn (Dommermuth og Kitterød 2009), er dette beskjedne endringer i forhold til dem vi ser blant kvinner.

Det dominerende mønsteret for å kombinere familie og jobb i Norge er blitt beskrevet som et «tosporet foreldreskap» – ett spor for mødre og ett for fedre (Ellingsæter 1999). Kvinner tar ofte lang foreldrepermisjon og jobber deltid for å få mer tid til familien. Menns arbeidstid påvirkes lite av familiesituasjonen. Skrede (2004) har brukt begrepet «likestilling light» for å betegne dette mønsteret. Menn forventes fremdeles å være gode forsørgere, mens kvinner møter sterkere forventninger om å bruke mye tid på barna (Ellingsæter og Leira 2006).

Arbeidsmiljøloven gir foreldre rett til redusert arbeidstid så sant det ikke gir store ulemper for arbeidsgiveren, og det er oftere mødre enn fedre som benytter seg av dette. I tillegg er det norske arbeidsmarkedet svært kjønnsdelt, med en høy andel kvinner i offentlig sektor og i helse-, sosial- og undervisningsyrker, og med menn konsentrert i privat sektor og i næringer som industri og finans (Håland og Daugstad 2003). Menn jobber ofte på arbeidsplasser med lite tradisjon for deltid, men sterke forventninger om å jobbe mye. Kvinner jobber derimot ofte i yrker med mye deltid (Abrahamsen 2002, Kjeldstad og Nymoene 2004).

Hvor mange jobber minst like mye som partneren?

Det bildet vi får av forholdet mellom kvinners og menns yrkesarbeid i par, er selvsagt avhengig av hvilken gruppe vi ser på og hvordan vi definerer likedeling av yrkesarbeid. Skal vi for eksempel inkludere både yrkesaktive og ikke-yrkesaktive, og hvor skal vi sette grensen for hva som regnes som like lang arbeidstid for partene?

I denne artikkelen ser vi på gifte og samboende kvinner i alderen 25-54 år, altså en gruppe der de fleste er ferdige med utdanningen, men få har avsluttet sin yrkeskarriere. Forholdet mellom partenes arbeidstid er basert på kvinnens opplysninger om egen og partners vanlige ukentlige arbeidstid. Både hovedyrke og eventuelle biyrker er regnet med. Vi benytter tre definisjoner av lik/ulik arbeidstid (se tekstboks).

Først ser vi på samtlige kvinner uansett egen og partners yrkestilknytning. Dersom ingen av partene er yrkesaktive, vil dette framstå som lik fordeling av yrkesarbeidet. Deretter ser vi på par der begge parter har yrkesarbeid som sin hovedsakelige virksomhet. Til slutt ser vi på par der begge har yrkesarbeid som hovedsakelig virksomhet, og der mannen arbeider minst 35 timer per uke (se tekstboks om analyseutvalg).

Kvinner med barn under to år holdes utenfor analysene fordi mange har permisjon i kortere eller lengre perioder i barnets to første leveår. Det er da usikkert hva de regner som sin vanlige arbeidstid.

Kvinner jobber åtte timer mindre i gjennomsnitt

I gjennomsnitt har kvinnene i vår analyse en vanlig ukentlig arbeidstid på 31,2 timer, mens gjennomsnittet for menn er 39,6 timer (se tabell 1). I alt 11 prosent av kvinnene er ikke yrkesaktive, mens 13 prosent arbeider under 25 timer per uke, 18 prosent arbeider 25-34 timer, 46 prosent arbeider 35-44 timer og 11 prosent jobber minst 45 timer. Blant mennene er det færre som ikke er yrkesaktive, færre som jobber deltid og flere med lang arbeidstid.

Tabell 1. Vanlig ukentlig arbeidstid blant kvinner og menn i par der kvinnen er 25-54 år. Prosent

	0 timer	1-24 timer	25-34 timer	35-44 timer	45 + timer	Gjennomsnitt	Antall
Kvinner	11	13	18	46	11	31,2	2 571
Menn	6	2	2	61	29	39,6	2 571

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Dersom vi definerer lik fordeling av yrkesarbeidet som at partene skal jobbe akkurat like mye, og ser på samtlige kvinner 25-54 år uansett egen og partners yrkestilknytning, finner vi at 20 prosent av parene deler yrkesarbeidet likt, mens mannen jobber mest i 62 prosent av parene og kvinnen mest i 18 prosent av parene (se figur 1).

Med en litt videre definisjon av likedeling, nemlig samme ukentlige arbeidstid pluss/minus to timer, finner vi at 29 prosent av parene deler yrkesarbeidet likt, mens han jobber mest i 56 prosent av parene og hun mest i 15 prosent av parene.

Omtrent hvert tredje par jobber like mye

Definerer vi likedeling enda videre, nemlig som samme ukentlige arbeidstid pluss/minus fire timer, finner vi at 35 prosent av parene bruker like mye tid på yrkesarbeid, mens mannen jobber mest i 52 prosent av parene og kvinnen jobber mest i 13 prosent av parene.

Vi mener den tredje definisjonen av lik/ulik arbeidstid er mest relevant for vårt formål her. Dersom forskjellen i arbeidstid skal tillegges betydning av partene, må den være av en viss størrelse. Fem timer mindre eller mer yrkes-

Lik arbeidstid

Vi benytter følgende tre definisjoner:

- 1) Partene arbeider nøyaktig samme antall timer per uke.
- 2) En av partene jobber inntil to timer mer enn den andre. Ulik arbeidstid forutsetter minst tre timers forskjell.
- 3) En av partene jobber inntil fire timer mer enn den andre. Ulik arbeidstid forutsetter minst fem timers forskjell.

Analyseutvalg

Analysene omfatter gifte/samboende kvinner 25-54 år, men de med barn under 2 år holdes utenfor.

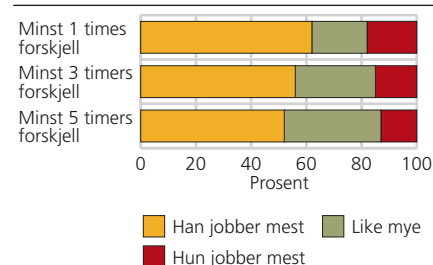
Vi ser først på samtlige kvinner uansett egen og partners yrkestilknytning. Dette gir et utvalg på 2 571 personer.

Deretter ser vi på kvinner som har yrkesarbeid som sitt viktigste gjøremål, og som har en partner som i hovedsak er yrkesaktiv. Dette gjelder 2 110 kvinner, eller 81 prosent av vårt opprinnelige analyseutvalg.

Deltakerne i LOGG-undersøkelsen ble spurt om de betraktet seg som hovedsakelig yrkesaktive, studenter/lærlinger, arbeidsledige, uføretrygdet, pensjonister, hjemmearbeidende, i militær-/siviltjeneste, eller noe annet. De som valgte det første svaralternativet, regner vi her som hovedsakelig yrkesaktive.

Til sist ser vi på kvinner som har yrkesarbeid som sitt viktigste gjøremål, og som har en partner som i hovedsak er yrkesaktiv og jobber minst 35 timer per uke. Dette gjelder 2 031 kvinner, eller 78 prosent av det opprinnelige analyseutvalget.

Figur 1. Forholdet mellom partenes arbeidstid basert på ulike definisjoner. Par der kvinnen er 25-54 år. Prosent

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

arbeid enn partneren vil ha konsekvenser for hvor mye tid som er tilgjengelig for husarbeid, barneomsorg og fritidsaktiviteter. Vi benytter derfor den tredje definisjonen videre i artikkelen.

Når hun jobber mest, har han ofte dårlig helse

Det er altså fremdeles ganske uvanlig i Norge at en kvinne bruker mer tid på yrkesarbeid enn sin partner, men det er forholdsvis utbredt at partene har omtrent like lang arbeidstid. Vel halvparten av kvinnene i aldersgruppen 25-54 år har imidlertid et tradisjonelt mønster ved at de jobber mindre enn partneren.

Vi ønsker å finne ut hva som karakteriserer par der begge jobber like mye og par der kvinnen jobber mest. Tabell 2 gir et første innblikk i dette ved å sammenligne partenes hovedsakelige virksomhet, helse og alder – i par der han jobber mest, i par med likedeling av yrkesarbeid, og i par der hun jobber mest. Det ble stilt litt forskjellige spørsmål om helse for respondenten selv og for partneren.

Ikke uventet ser vi at par der kvinnen jobber mest, skiller seg ut ved at relativt færre av mennene her har yrkesarbeid som sin hovedsakelige virksomhet, flere har en kronisk sykdom eller lidelse, og flere er minst 55 år gamle. 18 prosent av mennene i disse parene har uføretrygd som sin hovedsakelige «virksomhet», 5 prosent er studenter, 7 prosent er arbeidsledige, 4 prosent er alderpensjonister og 1 prosent er hjemmearbeidende. En del av disse mennene jobber litt, men ikke nok til at yrkesarbeid ansees som det viktigste gjøremålet.

For mange av de utradisjonelle parene skyldes altså den uvanlige fordelingen av yrkesarbeidet at mannen har helseproblemer, er pensjonert eller arbeidsledig, snarere enn at kvinnen jobber mye. Dette stemmer overens med amerikanske studier av inntektsfordelingen i par, som viser at utradisjonelle forsørgermodeller oftere kjennetegnes av at mannen har lav inntekt enn at kvinnen har spesielt høy inntekt (Winkler med flere 2005, Raley med flere 2006). Det kan derfor diskuteres om disse parene egentlig kan kalles utradisjonelle.

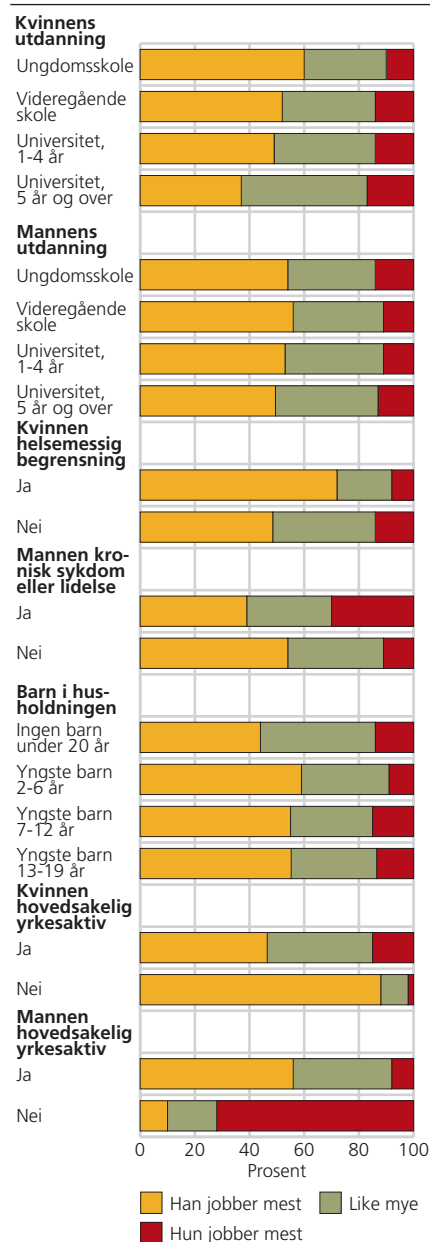
Blant kvinner som jobber mindre enn partneren, har bare 77 prosent yrkesarbeid som hovedsakelig virksomhet, og dette er færre enn i andre par. De øvrige er enten studenter, arbeidsledige, uføretrygdet eller hjemmearbeidende. Ingen er alderspensjonister, noe som er rimelig ettersom analysen omfatter kvinner i alderen 25-54 år. Det er også relativt flere kvinner som har helsemessige begrensninger i par der mannen jobber mest, enn i andre par, men det er ingen klare forskjeller i kvinnens alder mellom de ulike parene.

Ofte jevnt fordelt når hun har lang utdanning

En vanlig antakelse i forskning om pars fordeling av arbeid ute og hjemme, er at den av partene som har best ressurser på arbeidsmarkedet, er den som jobber mest (Becker 1991). Utdanning betraktes gjerne som en viktig ressurs. Også god helse kan være en ressurs ettersom det gjør det lettere å jobbe mye.

Figur 2 gir ytterligere informasjon om hva som kjennetegner kvinner i par med lik og utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Her vises andelen par der han jobber mest, andelen der partene jobber like mye, og andelen der hun jobber mest, sortert etter kvinnens og mannens utdanning og helse, om det er barn i husholdningen og alderen på yngste barn, samt partenes hovedsakelige virksomhet.

Figur 2. Forholdet mellom partenes arbeidstid i ulike grupper. Par der kvinnen er 25-54 år. Prosent

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Det å jobbe like mye som, eller mer enn, partneren er vanligere blant kvinner med lang enn kort utdanning, og det er særlig de med minst fem års universitetsutdanning som skiller seg ut. Mannens utdanningsnivå ser ikke ut til å ha noen betydning, men dette må tolkes litt forsiktig ettersom vi dessverre mangler opplysninger om mannens utdanning for en del par.

Videre ser vi, som vist i tabell 2, at likedeling og utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet er mer vanlig blant kvinner med god helse enn blant kvinner med nedsatt helse, og mindre vanlig når mannen har god helse enn når han har nedsatt helse.

Tabell 2. **Partenes hovedsakelige gjøremål, helse og alder i par der mannen jobber mest, par der partene jobber like mye, og par der kvinnen jobber mest. Tall for par der kvinnen er 25-54 år. Prosent**

	Han jobber mest	Like mye	Hun jobber mest	Alle
Mannens hovedsakelige virksomhet				
Yrkesaktiv	99	96	61	93
Student	1	0	5	1
Arbeidsledig	-	1	7	1
Uføretrygdet	0	2	18	3
Pensjonist	0	0	4	1
Hjemmearbeidende	0	-	1	0
Annet	0	1	5	1
Mannen kronisk sykdom eller lidelse				
Ja	7	9	22	9
Nei	93	91	78	91
Mannens alder				
25-34 år	14	15	12	14
35-44 år	37	35	31	36
45-54 år	40	36	37	38
55 år +	9	13	19	12
Kvinnens hovedsakelige virksomhet				
Yrkesaktiv	77	96	98	87
Student	6	0	1	3
Arbeidsledig	1	0	0	1
Uføretrygdet	8	2	0	5
Hjemmearbeidende	5	0	0	3
Annet	3	1	-	2
Kvinnen helsemessig begrensning				
Ja	23	10	11	17
Nei	77	90	89	83
Kvinnens alder				
25-34 år	21	23	17	21
35-44 år	41	39	41	40
45-55 år	38	37	42	38
N	1 329	900	342	2 571

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Vi ser også at likedeling og utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet er vanligere når det ikke er barn i husholdningen, enn når det er barn tilstede, noe som tyder på at det først og fremst er kvinnen som jobber mindre for å få bedre tid til familien. Til sist ser vi, som i tabell 2, at likedeling eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet er vanligere når kvinnen i hovedsak er yrkesaktiv, og mindre vanlig når mannen i hovedsak er yrkesaktiv.

Kvinnen jobber sjelden mest når begge er yrkesaktive

For å finne ut hvordan yrkesarbeidet fordeles når begge parter har yrkesarbeid som sin hovedsakelige virksomhet, holder vi nå studenter, pensjonister, uføretrygdede og hjemmearbeidende utenfor, selv om en del av disse jobber litt.

Begge parters arbeidstid er selvsagt høyere når vi kun ser på par der begge i hovedsak er yrkesaktive. Kvinner har da en ukentlig arbeidstid på 35,7 timer i gjennomsnitt, mens gjennomsnittet for menn er 42,3 timer (se tabell 3).

Når vi definerer likedeling som samme arbeidstid pluss/minus fire timer, finner vi at 41 prosent av kvinnene jobber like mye som sin partner, 10 prosent jobber mer, og 49 prosent jobber mindre (se tabell 3). Forskjellen mellom partenes arbeidstid er imidlertid større når mannen jobber mest enn når kvinnen jobber mest. Parets samlede arbeidstid er lengst når kvinnen jobber mest, noe som bunner i at kvinner i slike par jobber veldig mye, mens menn ikke jobber spesielt lite.

Halvparten deler tradisjonelt når han er i full jobb

Ved å avgrense analysen ytterligere til par der begge hovedsakelig er yrkesaktive og der mannen har en arbeidstid på minst 35 timer, tar vi bort den forholdsvis lille gruppen av kvinner som har en partner som arbeider deltid eller kort fulltid. Utradisjonelle tilpasninger skyldes her ikke at mannen jobber lite, men at kvinnen jobber mye – minst 40 timer per uke.

42 prosent av kvinnene jobber da omtrent like mye som partneren sin, mens 8 prosent jobber mer enn partneren og 50 prosent jobber mindre (se tabell 4), altså omtrent samme bilde som for alle par der begge parter er hovedsakelige yrkesaktive. Også her er forskjellen mellom partenes arbeidstid størst når mannen jobber mest, mens paret har høyest samlet arbeidstid når kvinnen jobber mest.

Når jobber kvinnen minst like mye som mannen?

For å få et bedre bilde av hva som karakteriserer kvinner som jobber like mye som, eller mer enn, sin partner, trekker vi nå inn flere kjennetegn ved parene

Tabell 3. **Forholdet mellom partenes arbeidstid i par der kvinnen er 25-54 år og der begge er hovedsakelig yrkesaktive. Gjennomsnittlig arbeidstid for kvinnen, partner og paret i hver gruppe. Prosent**

	Han jobber mest	Like mye	Hun jobber mest	Alle
Forholdet mellom partenes arbeidstid	49	41	10	100
Gjennomsnittlig arbeidstid				
Kvinnen	30,4	38,9	49,2	35,7
Partneren	46,0	39,3	36,8	42,3
Paret	76,4	78,2	86,0	78,1
N	1 037	866	207	2 110

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

og deres jobber. I tillegg til begges utdanning og helse, og hvorvidt det er barn i husholdningen eller ikke, ser vi på kvinnens alder, aldersforskjellen mellom partene og hvor i landet de bor.

Kvinnens alder tar vi med for å undersøke om likedeling er mer vanlig blant yngre enn blant eldre kvinner. Ettersom de yngste kvinnene oftere enn de eldre har vokst opp i en toinntektsfamilie, kan vi kanskje forvente at de oftere jobber minst like mye som sin partner.

Når det gjelder bosted, vet vi at det finnes store regionale forskjeller i kvinners yrkesdeltaking og i holdningene til kvinners yrkes- og familierolle. Agder-fylkene skiller seg ut med mer tradisjonell praksis og mer tradisjonelle holdninger enn landet for øvrig (Magnussen med flere 2005, Ellingsen 2010), noe som også framgår av Statistisk sentralbyrås indeks for kjønnslikestilling (<http://www.ssb.no/likekom/>). Mange kommuner i Nord-Norge skårer derimot høyt på denne indeksen, noe som indikerer høy grad av likedeling mellom kvinner og menn.

Kvinner arbeider ofte i andre yrker og sektorer enn menn, og trekk ved partenes jobb og arbeidsplass kan ha betydning for hvem av dem som jobber mest. Vi undersøker betydningen av å være selvstendig næringsdrivende mot det å være ansatt, av å jobbe i privat mot offentlig sektor, av å være leder og av å ha fleksibel arbeidstid. Eksempelvis vet vi at selvstendig næringsdrivende ofte har lengre arbeidstid enn ansatte, og vi antar derfor at i par der den ene parten er selvstendig, vil det være denne som jobber mest.

Vi ser også på forskjeller mellom ulike yrkesgrupper og skiller mellom undervisning, syke- og hjelpepleiere, helse og sosial ellers, ledere og akademikere, andre høgskoleyrker, kontor, salg og service, og en restgruppe av andre yrker. «Andre yrker» omfatter hovedsakelig jobber innenfor primærnæringene, transport og industri, håndverk og jobber uten krav til utdanning. Inndelingen passer bedre for kvinner enn for menn, men for sammenlignbarhetens skyld benytter vi samme inndeling for begge kjønn. Inndelingen er basert på en internasjonal standard for yrkesklassifisering som benyttes i SSBs offisielle statistikk (Statistisk sentralbyrå 1999).

Høy utdanning gir oftere likedeling

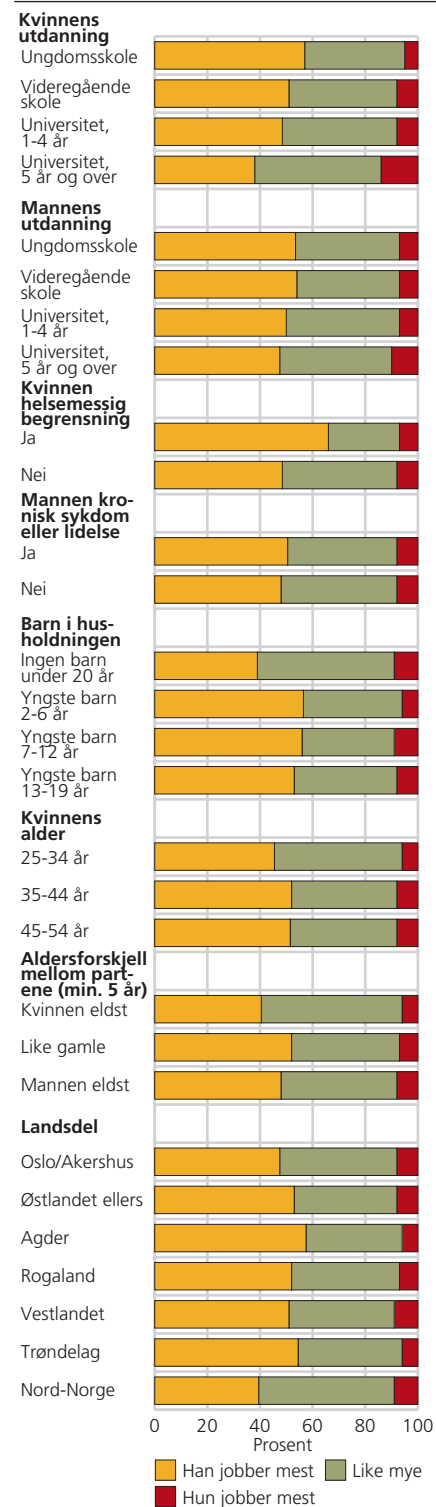
Også når vi ser på par der begge er yrkesaktive og mannen jobber minst 35 timer per uke, finner vi at kvinner med lang universitetsutdanning oftere enn andre jobber like mye som, eller mer enn, sin partner (se figur 3). Bare 38 prosent i denne gruppen jobber mindre enn partneren, mot hele 57 prosent

Tabell 4. Forholdet mellom partenes arbeidstid i par der kvinnen er 25-54 år og der begge er hovedsakelig yrkesaktive og mannen jobber minst 35 timer per uke. Gjennomsnittlig arbeidstid for kvinnen, partner og paret i hver gruppe. Prosent

	Han jobber mest	Like mye	Hun jobber mest	Alle
Forholdet mellom partenes arbeidstid	50	42	8	100
Gjennomsnittlig arbeidstid				
Kvinnen	30,5	39,2	51,9	35,8
Partneren	46,2	39,6	40,1	43,0
Paret	76,7	78,9	92,0	78,8
N	1 026	845	160	2 031

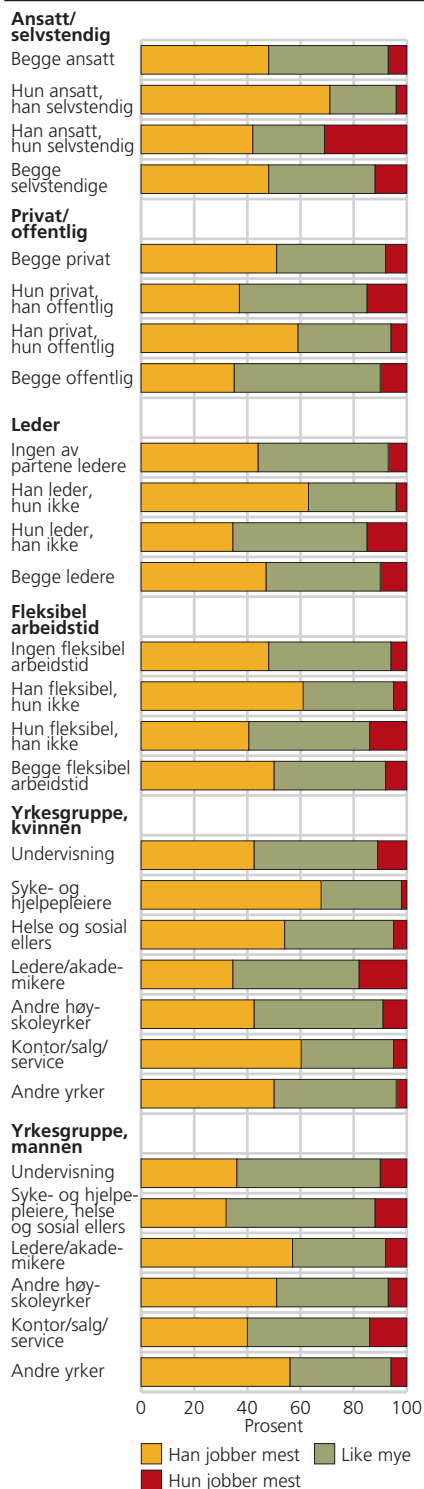
Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Figur 3. Forholdet mellom partenes arbeidstid i par der begge er hovedsakelig yrkesaktive, og der mannen jobber minst 35 timer per uke, etter kjennetegn ved paret

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Figur 4. Forholdet mellom partenes arbeidstid i par der begge er hovedsakelig yrkesaktive og der mannen jobber minst 35 timer per uke, etter kjennetegn ved partenes jobber

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

blant dem med ungdomsskole som høyeste utdanning. Men selv blant de høyt utdannede kvinnene er det bare 14 prosent som jobber mer enn partneren.

Det er også et tydelig mønster at kvinner med god helse oftere enn dem med nedsatt helse jobber minst like mye som sin partner. Mannens utdanning og helse har ingen klar betydning. Det er imidlertid viktig å huske på at forutsetningen om at mannen skal jobbe minst 35 timer per uke innebærer at det er få menn med nedsatt helse i analysene her, og at de få som har en kronisk sykdom eller lidelse trolig ikke begrenses noe særlig i jobben.

Kvinner med barn i husholdningen jobber sjeldnere like mye som partneren sin enn dem uten barn, men det er liten forskjell i andelen som jobber mer enn partneren. Det er en viss tendens til at unge kvinner (25-34 år) noe oftere enn de litt eldre jobber like mye som partneren, men disse har trolig sjeldnere barn. For å kunne si noe mer sikkert om aldersforskjeller, må vi se på betydningen av flere faktorer samtidig. Dette gjør vi senere i artikkelen.

Andelen kvinner med likedeling av yrkesarbeidet varierer forholdsvis lite mellom landsdelene, men Agder-fylkene skiller seg ut ved at bare 43 prosent av kvinnene der jobber minst like mye som sin partner. I Nord-Norge gjelder dette hele 61 prosent.

Selvstendige og ledere jobber ofte mer enn partneren

Når det gjelder kjennetegn ved partenes yrker, finner vi flere av de mønstrene vi forventet (se figur 4). Blant kvinner som selv er selvstendig næringsdrivende og har en partner som er ansatt, jobber hele 31 prosent mer enn partneren sin, og dette er flere enn i noen annen gruppe. Når partneren er selvstendig næringsdrivende og kvinnen er ansatt, finner vi det motsatte mønsteret. Hele 71 prosent av disse kvinnene jobber mindre enn partneren. Disse mønstrene gjenspeiler trolig at selvstendig næringsdrivende jevnt over har lengre arbeidsuker enn ansatte. Det er forholdsvis få kvinner som er selvstendig næringsdrivende. I analyseutvalget her gjelder det bare 5 prosent.

Antakelsen om at det å jobbe i privat sektor innebærer å ha lengre arbeidstid enn partneren, finner også en viss støtte. Likedeling eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet er vanligst når kvinnen jobber i privat sektor og mannen i offentlig sektor, og når begge jobber i offentlig sektor. To av tre kvinner i slike par jobber minst like mye som sin partner. I par der hun arbeider i privat og han i offentlig sektor, jobber 15 prosent av kvinnene mer enn partneren.

Det er imidlertid forholdsvis sjeldent at kvinner arbeider i privat og mannen i offentlig sektor. I analyseutvalget her gjelder det kun 6 prosent. Langt vanligere er det at kvinnen jobber i offentlig og mannen i privat sektor. Dette gjelder for 36 prosent av vårt utvalg. I slike par jobber mannen ofte mest. Det samme gjelder for par der begge jobber i privat sektor. Det ser altså ut til at menn i privat sektor oftere enn menn i offentlig sektor jobber mer enn partneren sin. Dette gjelder uansett hvilken sektor kvinnen jobber i.

Når hun er leder på arbeidsplassen

Det å være leder innebærer ofte at man jobber minst like mye som, eller mer enn, partneren. Når kvinnen er leder, men ikke mannen, jobber hun like mye som ham i 51 prosent av parene og mer enn ham i 15 prosent av parene. På den annen side jobber mannen mest i hele 63 prosent av parene hvis han er leder, men ikke hun. Vi benytter her en ganske vid definisjon av det å være

leder, nemlig det å lede eller koordinere andres arbeid. Forholdsvis mange oppga å ha slike oppgaver.

Fleksibel arbeidstid kan gjøre det lettere å jobbe mye, og det ser da også ut til at den av partene som har fleksibel arbeidstid, ofte jobber minst like mye som den andre.

Syke- og hjelpepleiere jobber ofte mindre

Når vi ser på forskjeller mellom yrkesgrupper, legger vi merke til at kvinner som er syke- og hjelpepleiere oftere enn andre jobber mindre enn partneren sin. Det samme gjelder for kvinner innenfor kontor-, salg- og serviceyrker. Dette gjenspeiler blant annet at deltid er utbredt i disse yrkesgruppene.

Tar vi utgangspunkt i mannens yrke, ser vi det motsatte mønsteret. Når mannen er syke- eller hjelpepleier eller jobber innenfor helse og sosial ellers, jobber kvinnen ofte minst like mye som han. Ettersom det er forholdsvis få menn i disse yrkene, har vi slått sammen alle gruppene, og skiller ikke mellom syke- og hjelpepleiere og helse og sosial ellers, slik vi gjør for kvinner.

Når mannen har et ledende yrke eller er akademiker, jobber kvinnen sjeldnere minst like mye som ham. Det å være leder er definert litt strengere her enn tidligere i artikkelen. Også når mannen har et annet høyskoleyrke, eller et yrke i samlekategorien «andre yrker», jobber kvinnen sjeldnere enn ellers minst like mye som ham.

Tolkning av den multivariate analysen

For hver faktor har vi definert en referansegruppe som de øvrige gruppene sammenlignes med, merket som «ref» i tabell 5. Eksempelvis er kvinner med utdanning på ungdomskolenivå valgt som referansegruppe for kvinners utdanning.

Tall (oddsrater) høyere enn 1 innebærer at kvinner i den aktuelle gruppen har større sannsynlighet for å jobbe minst like mye som partneren sin, enn kvinner i referansegruppen, gitt likhet på andre områder. Tall lavere enn 1 innebærer mindre sannsynlighet for å jobbe minst like mye som partneren.

Uthevet skrift viser at effekten er statistisk utsagnskraftig, det vil si at det er lite trolig at den skyldes tilfeldigheter. For flere av forklaringsfaktorene har vi inkludert en kategori for «uoppgitt», men vi viser ikke resultater for dette.

Hva når vi ser på flere faktorer samtidig?

Slike sammenhenger mellom to og to faktorer som vi viser i figurene 3 og 4, for eksempel mellom kvinnens utdanning og fordelingen av yrkesarbeidet, kan være vanskelige å tolke. Kanskje bunner forskjellen mellom kvinner med lang og kort utdanning egentlig i at disse gruppene har forskjellige typer jobber?

For å få bedre innsikt i betydningen av de ulike faktorene har vi gjort en analyse som tar hensyn til flere forklaringsfaktorer samtidig, en såkalt *multivariat analyse*. Vi skiller da mellom kvinner med en tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet på den ene siden, og kvinner som jobber minst like mye som sin partner (like mye eller mer) på den andre. Resultatene vises i tabell 5. Vi undersøker altså de ulike faktorenes betydning gitt at «alt annet» er likt. Eksempelvis ser vi på betydningen av kvinnens utdanning gitt samme helsesituasjon, alder, bosted og så videre (se tekstboks om tolkning av den multivariate analysen).

Ettersom det er en klar sammenheng mellom partenes yrke på den ene siden, og flere av de andre kjennetegnene på den andre siden (for eksempel hvorvidt man er ansatt eller selvstendig og jobber i privat eller offentlig sektor), inkluderer vi ikke yrkesgruppe i analysen.

Utdanning og alder spiller inn

Også etter justering for andre forskjeller mellom kvinnene er likedeling eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet vanligst blant kvinner med lang utdanning, blant dem med god helse og blant dem uten barn i husholdningen (se tabell 5). Det er særlig kvinner med små barn som sjeldnere enn andre jobber minst like mye som partneren. Kvinnens alder har også en viss betydning slik at de yngste noe oftere enn de eldste jobber minst like mye som partneren.

Videre er likedeling vanligere blant kvinner med en eldre partner (minst fem år) enn blant dem med en jevn gammel partner. Det samme kan se ut til å gjelde for kvinner med en yngre partner, men dette dreier seg om svært få, og sammenhengen er usikker. I tråd med figur 3 viser den multivariate analysen at kvinner i Nord-Norge oftere enn andre jobber minst like mye som partneren, mens det motsatte gjelder for kvinner i Agder-fylkene.

Selvstendig næringsdrivende eller ansatt?

Ut fra kjennetegn ved partenes jobber, ser vi at også etter justering for andre forhold, arbeider kvinner som selv er ansatt, men har en selvstendig næringsdrivende partner, sjeldnere enn andre minst like mye som partneren. Vi ser derimot ingen tegn til at selvstendig næringsdrivende kvinner med en partner som er ansatt, oftere enn andre jobber minst like mye som partneren.

Det er imidlertid viktig å huske på at vi her har slått sammen kvinner som jobber like mye som partneren og dem som jobber mer enn partneren. En tilleggsanalyse av sannsynligheten for å jobbe mer enn partneren viser, som figur 4, at selvstendig næringsdrivende kvinner med en ansatt partner oftere enn andre jobber mer enn partneren.

Ellers ser vi at kvinner som arbeider i offentlig sektor og har en partner i privat sektor, sjeldnere enn referansegruppen (begge i offentlig sektor) jobber minst like mye som partneren. Det samme gjelder når begge jobber i privat sektor, men ikke når han arbeider i offentlig og hun i privat sektor. Når kvinnen, men ikke mannen, er leder, jobber kvinnen ofte mer enn partneren. Det motsatte gjelder når han, men ikke hun, er leder. Hvorvidt en eller begge har fleksibel arbeidstid, har ingen betydning i den multivariate analysen.

Mer likedeling i framtiden?

Ganske mange kvinner jobber nå omtrent like mye som sin partner, men få jobber mer. De eksakte andelene avhenger av hvilke par vi ser på og hvordan vi definerer likedeling av yrkesarbeid. Når vi definerer likedeling som samme ukentlige arbeidstid pluss/minus fire timer, har omtrent 13 prosent av kvinnene det vi kaller en utradisjonell tilpasning, det vil si at de jobber mer enn partneren (minst fem timer mer). I mange av disse parene er imidlertid mannen pensjonist, student eller har dårlig helse og jobber derfor ganske lite.

Når begge parter har yrkesarbeid som sin viktigste aktivitet, og mannen arbeider minst 35 timer per uke, jobber 42 prosent av kvinnene like mye som partneren, og 8 prosent mer enn partneren. Kvinner med lang utdanning jobber oftere enn andre minst like mye som partneren. Det at flere kvinner tar lang utdanning, kan peke mot at likedeling av yrkesarbeid blir vanligere i åra som kommer.

Kvinner med barn i husholdningen jobber sjeldnere like mye som partneren enn de uten barn. Muligens vil nye generasjoner av fedre jobbe litt mindre enn dagens fedre, mens mødre vil jobbe mer.

Tabell 5. Logistisk regresjon¹ av hvorvidt kvinnen jobber minst like mye som mannen eller ikke. Par der begge er hovedsakelig yrkesaktive, og der mannen jobber minst 35 timer per uke. Oddsforhold

	Oddsforhold
Kvinnens utdanning (ref: ungdomsskole)	
Videregående skole	1,22
Universitet, 1-4 år	1,39
Universitet, 5 år +	1,87
Mannens utdanning (ref: ungdomsskole)	
Videregående skole	0,90
Universitet, 1-4 år	0,97
Universitet, 5 år +	0,80
Kvinnen helsemessig begrensning (ref: nei)	
Ja	0,45
Mannen kronisk sykdom eller lidelse (ref: nei)	
Ja	1,35
Barn (ref: ingen barn under 20 år i husholdningen)	
Yngste barn 2-6 år	0,43
Yngste barn 7-12 år	0,55
Yngste barn 13-19 år	0,70
Kvinnens alder (ref: 25-34 år)	
35-44 år	0,93
45-54 år	0,88
Aldersforskjell mellom partene (ref: like gamle)	
Kvinnen eldst (minst 5 år eldre enn partneren)	1,60
Mannen eldst (minst 5 år eldre enn kvinnen)	1,22
Landsdel (ref: Oslo/Akershus)	
Østlandet ellers	1,03
Agder	0,71
Rogaland	1,09
Vestlandet	1,05
Trøndelag	0,95
Nord-Norge	1,45
Ansatt/selvstendig (ref: begge ansatt)	
Hun ansatt, han selvstendig	0,50
Han ansatt, hun selvstendig	1,03
Begge selvstendig	0,90
Offentlig/privat (ref: begge offentlig)	
Hun offentlig, han privat	0,54
Han offentlig, hun privat	0,93
Begge privat	0,62
Leder (ref: ingen)	
Han leder, hun ikke	0,54
Hun leder, han ikke	1,33
Begge ledere	1,01
Fleksibel arbeidstid (ref: ingen)	
Han fleksibel, hun ikke	0,90
Hun fleksibel, han ikke	1,22
Begge fleksible	1,07

¹ Tall med uthevet skrift viser statistisk signifikante effekter.

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Unge kvinner jobber noe oftere enn de eldre minst like mye som partneren. Dersom dette er uttrykk for en forskjell mellom ulike generasjoner (fødselskull) av kvinner, og ikke for endringer over livsløpet, kan vi anta at likedeling av yrkesarbeidet blir vanligere i åra som kommer. Forskjellene mellom landsdeler tyder på at holdninger til kvinners yrkes- og familierolle varierer mye, og at det kanskje er størst rom for endring i områder som nå har mest tradisjonelle mønstre.

Referanser

- Abrahamson, B. (2002): *Heltid eller deltid? Kvinners arbeidstid i kvinnedominerte og mannsdominerte yrker*. Rapport 2002:6, Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Becker, G. (1991): *A treatise on the Family*. Cambridge: Harvard University Press.
- Brunborg, H., B. Slagsvold og T. Lappegård (2009): LOGG 2007 - en stor undersøkelse om livsløp, generasjon og kjønn, *Samfunnsspeilet* 23 (1): 2-8.
- Dommermuth, L. og R. H. Kitterød (2009): Fathers' employment in a father-friendly welfare state. Does fatherhood affect men's working hours? *Community, Work and Family* 12 (4): 417-436.
- Ellingsen, D. (2010): Likestilling mellom kvinner og menn. Sørlendet på etterskudd. *Samfunnsspeilet* 24 (1), Statistisk sentralbyrå.
- Ellingsæter, A. L. (1999): Dual Breadwinners between State and Market. I R. Crompton (red): *Restructuring Gender Relations and Employment. The Decline of The Male Breadwinner*. Oxford University Press: 40-59.
- Ellingsæter, A. L. og A. Leira (2006): Epilogue: Scandinavian policies of parenthood – a success story? I A. L. Ellingsæter og A. Leira (red): *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. Bristol: The Polity Press: 265-277.
- Håland, I. og G. Daugstad (2003): Den kjønnsdelte arbeidsmarknaden. *Samfunnsspeilet* 17 (3): 15-21, Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R. H. (2002): Utdanning og ulikhet? En diskusjon av utdanningsnivåets betydning for deling av husarbeid blant småbarnsforeldre. *Sosiologisk tidsskrift* 10 (3): 179-208.
- Kjeldstad, R. og E. H. Nymoene (2004): *Kvinner og menn i deltidsarbeid. Fordelinger og forklaringer*. Rapport 2004/29, Statistisk sentralbyrå.
- Kjeldstad, R. og T. Lappegård (2009): Likestilling på hjemmebane: Mest fornøyd med delvis likestilling. *Samfunnsspeilet* 23 (1): 52-57, Statistisk sentralbyrå
- Magnussen, M.-L., T. Stalberg Mydland og G. Kvåle (2005): *Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger*. Rapport fra prosjektet Likestilling og arbeidsliv på Agder. Fou-rapport nr. 5/2005.
- Raley, S. B., M. J. Mattingly og S. M. Bianchi (2006): How Dual Are Dual Income Couples? Documenting Change From 1970 to 2001. *Journal of Marriage and Family*, 68 (Februar): 11-28.
- Skrede, K. (2004): Familiepolitikens grense - ved «likestilling light»? I A. L. Ellingsæter og A. Leira (red): *Velferdsstaten og familien. utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Statistisk sentralbyrå (1999): *Standard for yrkesklassifisering*. NOS C521.
- Vaage, O. (2002): *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971-2002*. SA, 52, Statistisk sentralbyrå.
- Winkler, A. E., T. D. McBride og C. Andrews (2005): Wives who outearn their husbands: A transitory or persistent phenomenon for couples? *Demography* 42 (3): 523-535.

Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet

Vi ser tydelige spor av det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i Norge i analysene. Kjennetegn ved partenes yrker har betydning for fordeling av arbeidstiden. Kvinner i pleieyrker jobber ofte mindre enn partneren. Det samme gjelder kvinner som har en partner i privat sektor, kvinner som selv er ansatte, men har en selvstendig næringsdrivende partner, samt kvinner som ikke selv er ledere, men har en partner som er leder. Dette gjenspeiler at deltid er vanlig i en del typiske kvinneyrker, mens lang arbeidstid er vanlig i en del typiske mannsyrker. Kvinner i undervisningsyrker jobber imidlertid minst like mye som partneren, selv om dette er et typisk kvinneyrke i offentlig sektor.

Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet ser altså ut til å bidra til å sementere en tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Så lenge kvinner og menn velger forskjellige utdanningsveier, og så lenge typiske kvinneyrker er dårligere betalt enn typiske mannsyrker, er det grunn til å tro at dette mønsteret vil være ganske seiglivet.

For mye med to fulle jobber?

Det er mye som tyder på at mange par synes det er for strevsomt med to fulle jobber. Når mange menn arbeider langt mer enn vanlig fulltid, kan det bli slit-somt for kvinner å ha full jobb samtidig som de har hovedansvaret hjemme. Det er også viktig å huske på at mange par nå har forholdsvis høy inntekt og ikke trenger to fulle jobber av økonomiske grunner. Redusert arbeidstid for en av partene er da nærliggende for å få en mindre travel hverdag.

Vi har pekt på noen kjennetegn ved kvinner som jobber like mye som, eller mer enn, partneren. Vi vet imidlertid ikke hvilke avveininger som ligger bak de mønstrene vi observerer. Vi vet heller ikke om en av partene ville ha foretrukket en annen fordeling av yrkesarbeidet, og hvem som eventuelt tilpasser seg familiens behov eller andre forhold.

Det er også viktig å huske at resultatene i denne artikkelen gjelder for en høykonjunkturperiode (2007). Etersom ansatte i privat sektor ofte har større risiko for å miste jobben i økonomiske nedgangstider enn ansatte i offentlig sektor, kan en del par ufrivillig måtte basere seg på en kvinnelig hovedforsørger i perioder med lavkonjunktur fordi mannen blir arbeidsledig. Dermed vil kanskje en utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet være vanligere i perioder med høy arbeidsledighet.